REDE PROF. Dr. J. ZIJLSTRA

Het is nu ruim 2 jaar geleden, dat ik in gelijke kwaliteit als vandaag — en, als ik mij wel herinner vanaf dezelfde plaats — het voorrecht had het woord tot onze Deputatenvergadering te richten. Toen heb ik u mededeling gedaan van enkele persoonlijke factoren, die voor mij het al of niet aanvaarden van het lijstaanvoerderschap tot een uitermate moeilijke beslissing hadden gemaakt.

Ook thans zou ik dat kunnen doen; de leden van het Centraal Comité weten, dat mijn wensen aanvankelijk in een andere richting waren gegaan.

Maar ik laat dat nu verder buiten beschouwing. Het is op een geheel andere kant van deze zaak, waarop ik thans met een enkel woord nader wil ingaan, omdat dit mij tevens een geschikte aanloop biedt voor hetgeen ik u ter overweging zou willen geven.

VERTROUWEN

Sedert 1952 heb ik — eerst met oud-collega Algera en thans met collega Van Aartsen — zitting gehad in het Kabinet; en wel in een Kabinet van brede samenstelling. Conditie voor een dergelijke samenwerking is, dat men enerzijds niet gedwongen wordt tot principieel onaan-

vaardbare compromissen, anderzijds dat men voldoende eigen stempel — het stempel n.1. van de eigen beginselen — op het beleid weet te drukken.

Wie zal nu beoordelen, of men daarin voldoende is geslaagd. Wellicht is het daarvoor thans nog te vroeg; maar één maatstaf kan en moet reeds thans worden aangelegd. Dat is het vertrouwen van de eigen partij, het vertrouwen van onze eigen Anti-Revolutionaire mensen.

En nu zie ik het zo. Gij hebt mij opnieuw geroepen, de Anti-Revolutionaire Partij in deze verkiezingsstrijd aan te voeren. Dat heeft mij persoonlijk — ik zei dit reeds — voor een zware beslissing gesteld. Maar ik heb u vandaag ook dit te zeggen: ik mag daarin zien, dat uw vertrouwen in de A.R. Ministers ongeschokt is gebleven. Met minder kunnen zij trouwens niet toe.

Anti-Revolutionaire Ministers, of zij zitting hebben meen parlementair, of in een extra-parlementair kabinet, of zij zitten in een Kabinet mèt of zónder bindingen t.a.v, geestverwante fracties, zij kunnen hun werk alleen doen, als zij zich geruggesteund weten door het vertrouwen, door de genegenheid, en vóór alles door het gebed van onze mensen.

Van dat vertrouwen heeft de Partij thans ondubbelzinnig blijk gegeven; ik ben u daar zeer dankbaar voor.

Bovenal dank ik daarvoor God, die over het vaak zo moeilijke en vooral de laatste jaren politiek zware ministeriële werk deze zegen heeft willen geven.

BEZWAREN VAN BREDE BASIS

Ik sprak reeds terloops over het feit, dat de Anti-Revolutionaire Partij (na de oorlog tot twee keer toe) heeft deelgenomen in een Kabinet van brede samenstelling. Reeds vóór de oorlog was deze figuur niet onbekend, zij het, dat de brede basis toen door liberale — thans door socialistische deelname werd getypeerd.

Belangrijke argumenten kunnen in een bepaalde tijd voor zulk een brede samenstelling worden aangevoerd. Gewichtig werk kan door zulke Kabinetten worden verricht en is in feite ook verricht. Nederland is een klein land. Vele beslissingen worden ons door factoren van buiten af opgedrongen. Zo breed mogelijke sociale samenwerking kan worden bevorderd door brede politieke samenwerking. Ook dat is in feite veelszins het geval geweest.

Dit alles wil echter niet zeggen, dat een brede basis door ons als een permanent na te streven ideaal wordt gezien. En daarmede verlaten wij de beschouwing van het verleden en richten wij het oog op de toekomst, meer in het bijzonder op de zeer nabije toekomst, die aan-

vangt de 13e maart.

Een brede-basis-constructie, die langere tijd heeft geduurd, stuit op bezwaren. De duidelijkheid van de politieke keuze komt in gevaar. Grenzen vervagen. De mensen gaan steeds moeilijker begrijpen, hoe het mogelijk is dat men in de verkiezingsstrijd elkaar fel bekampt en daarna elkaar toch weer vindt in een Kabinet. De tegenstelling oppositie — regeringspartij vindt men in de Kamers niet of nauwelijks terug. Het gevaar dreigt, dat men m.b.t. zulk een brede basis tot een politiek „levenslang' wordt veroordeeld. De bezwaren laten zich vermenigvuldigen, verbreden en verdiepen, en de vraag rijst: wat dan?

GEBROKEN RIETSTAF

Er zijn er, die daarop vandaag een zeer eenvoudig antwoord hebben, dat — naar men meent — daarom dan ook de deugd van de eenvoud heeft.

Helaas niet de deugd der politieke waarachtigheid.

Uit de liberale hoek wordt namelijk het volgende antwoord gegeven: De V.V.D. zal niet deelnemen aan een Kabinet met socialisten. Voor ditmaal dus niet de leus „het roer moet om", want die leus zal men van de V.V.D. zeker niet meer geloven. Thans is de leus „voor een Kabinet zonder socialisten is de V.V.D. uw enige garantie".

De enige garantie, want van de K.V.P. en de C.H. weet men het toch niet precies (aldus nog steeds de V.V.D.), de A.R. zou misschien nog iets kunnen zijn, ware het niet dat hun lijstaanvoerder een brede-basis-enthousiast is. Het lijkt mij voor de politieke duidelijkheid gewenst over deze stellingen, die in de komende weken nog wel meer zullen worden aangehoord, thans iets te zeggen; want met deze leus zal men trachten slachtoffers te maken in de A.R. kring.

Een paar persoonlijke feiten moet ik u daarbij, tegen wil en dank overigens, zeggen. Met name wil ik enkele feiten in uw herinnering terugroepen.

Lang voordat ik mij met enige brede-basis had bezig-gehouden, was er een heer Oud, die de P.v.d.A. mede-oprichtte en van deze partij hoofdbestuurslid werd. Hij nam zitting o.a. met socialisten van vóór de oorlog — niet in een Kabinet — maar in een partij; niet in een tijdelijk samenleven in een regeringsteam, maar in het blijvende en hechte verband van één partij.

Een vergissing, een kapitale blunder, het zij zo. Het recht zich te vergissen is een elementaire menselijke vrij-heid. Wie echter gedacht zou hebben, dat daarna een ge-paste bescheidenheid te bewonderen zou zijn geweest, hij

vergiste zich deerlijk. Al spoedig daarna — de V.V.D. was inmiddels opgericht — moest het roer om. En wat volgde in 1948: deelname in een brede-basis-Kabinet en wel — zij het na een curieuze Kabinetscrisis in 1951 — tot 1952.

In 1952 ben ik voor het eerst het actieve politieke bestaan begonnen als Minister in een brede-basis-Kabinet. De heer Oud had toen op dit vlak dus al in zekere zin z'n sporen verdiend. In 1952 is de V.V.D. niet gevraagd deel te nemen; wat gebeurd zou zijn, als zulks wel was gevraagd, weet ik niet. In 1956 heb ik van dichtbij de pogingen van de Kabinetsformatie kunnen volgen; mij is niets gebleken van een principiële afkeer van de heer Oud m.b.t. een deelname van de V.V.D. in een Kabinet. Wel is mij gebleken op een zeker ogenblik, dat de heer Oud een vrij sterke voorkeur had voor een brede-basis-Kabinet van een wat andere samenstelling, t.w. zonder K.V.P. en met P.v.d.A.

Tenslotte, dat er in 1956 niet een Kabinet zonder socialisten tot stand kwam, heeft niet aan de A.R. partij en niet aan mij persoonlijk gelegen. Onze partij was bereid zulk een Kabinet te steunen, ik was bereid daarin zitting te nemen. Ik zeg deze dingen dus omdat dit thema

in de komende weken zal worden gespeeld door de V.V.D. t.o.v. ons. De heer Oud zal mij het voorgaande en ook het volgende niet kwalijk nemen, want hij is degene die altijd zegt dat de politiek een hard bedrijf is en dat men persoonlijke en politieke zaken uiteen moet houden.

Samenvattend mag ik het misschien nog zo zeggen. De heer Oud is de laatste, die het recht heeft, zichzelf als anti-socialist-kampioen op de borst te slaan; wie op hem leunt, leunt in zoverre op een gebroken riet staf. Zijn leus is politiek onwaarachtig. Men behoort de verkiezingsstrijd te voeren met beginselen. Wat de heer Oud hier doet, is niet anders dan: hoe krijg ik de meeste stemmen bij elkaar, na de verkiezingen zien wij wel verder. Voor een waarachtig principieel liberalisme zou men respect kunnen en moeten hebben. Ik kan dit alleen noemen — en ik wil het woord principieel er dan nog bij gebruiken als een soort verzachting — principieel opportunisme.

CHRISTELIJK-SOCIAAL EN CHRISTELIJK-NATIONAAL

Onze weg is een andere. Wij stellen, om te beginnen, een geheel andere vraag, n.1. de vraag naar ons beginsel en de vraag naar ons ideaal. Ons beginsel is dit, dat wij ook voor het maatschappelijk en staatkundig leven Gods Woord als norm en richtsnoer willen aanvaarden. Wij

willen een christelijke, een evangelische politiek. Iets meer uitgewerkt voor het heden, een christelijk-nationale en een christelijk-sociale politiek, en onze eerstaangewezen partners daarvoor zijn de partijen, die met ons de normen voor het politieke leven willen vinden buiten de tijdelijke werkelijkheid, dat is in God ons geopenbaard door Zijn Zoon.

Daarom streven wij in de eerste plaats naar het verwerkelijken van een christelijke politiek door een christelijk Kabinet. Dat is de principiële grondslag voor ons ideaal.

Er komt echter een praktische factor bij. Te lang en te veel is ons voorgehouden, dat er b.v. zonder de P.v.d.A. van een waarachtig sociaal beleid niets terechtkomt. Eerlijk gezegd, dat zouden wij nu eens graag niet alleen principieel, maar ook praktisch willen logenstraffen.

Wij weten niet, of dit ideaal bereikbaar is; dat hangt niet alleen van ons af, daarvoor zijn de partners nodig die ik u noemde, daarvoor is nodig een hecht en sterk team met een goed program waar niet al te lang over wordt gedelibereerd om het samen te stellen, een team dat zich voorstelt om het 4 jaar vol te houden, zaken die wij overigens maar ten dele in eigen hand hebben.

In ieder geval zullen wij niet worden weerhouden door vrees voor oppositie. Noch vrees voor de V.V.E)., noch vrees voor de P.v.d.A., noch vrees voor die beide, zal onze houding beïnvloeden. Dat hebben wij reeds in 1956 getoond, zo zal het opnieuw zijn in 1959.

Zo gaan wij dan de verkiezingsstrijd in. Wij weten niet, wat deze ons zal brengen. Een zo uitgesproken beginselpartij als de onze heeft de tijd niet mee. Principiële fundering vraagt principiële bezinning, en de mensen hebben daar vaak geen tijd en geen lust meer toe. Wij kunnen nimmer in materieel opzicht de meest biedende zijn, wij moeten dat ook nooit willen proberen, grove speculaties op de kiezersgunst zijn ons onwaardig.

Maar juist daarom willen wij nu volhouden. De wereld van vandaag heeft meer dan ooit — zo zegt ons Program van Actie — de vastheid van een waarlijk christelijke politiek nodig. Waarachtige reformatie van het leven, ook in staat en maatschappij, begint bij de Bijbel. Laten wij vooral nu vasthouden en geloven, dat wij het Koninkrijk en Zijn Gerechtigheid — ook in de politiek — eerst moeten zoeken, omdat ons alleen dan waarachtige oplossingen voor de ingewikkelde vragen van deze verwarde tijd zullen worden toegeworpen.

Ook en met name voor de komende verkiezingsstrijd geldt de oude leus: in ons isolement, dat is in onze zelfstandigheid, dat is in onze beginselvastheid ligt onze kracht.